

ve med titlen *The prehistory of Denmark. From the Stone Age to the Vikings*, hvor oversættelsen er varetaget af James Manley. Denne udgave er udstyret med en længere fransk sammenfatning ved Poul Otto Nielsen, Monique Christiansen og Sarah Croix. Det er måske denne udgave, der er mest interessant, da et ikke-skandinavisk publikum her ved en tidssvarende fremstilling får mulighed for at stifte bekendtskab med de vigtigste arkæologiske fund fra Danmarks oldtid.

Lasse Sonne

| BENJAMIN KELLY: *Petitions, Litigation, and Social Control in Roman Egypt*, Oxford University Press, Oxford 2011, 427 s., HB £ 79.

Denne fine bog af Benjamin Kelly er en oplysende og på mange måder fornem studie af samspillet mellem lov, retspraksis og samfundsstruktur i romersk Egypten. Der er altså ikke tale om en teknisk juridisk og regelfokuseret afhandling. Vi befinder os snarere i feltet mellem juridisk antropologi og social historie. Til det formål har Kelly udvalgt nogle hundrede klageskrivelser og sagsanlæg, såkaldte petitions, blandt de tusinder af papyri, som allerede findes publiceret. På den baggrund spørger han til, hvilken funktion retssystemet havde i denne romerske provins. Udgangspunktet er en kritisk stillingtagen til fx Deborah Hobsons fortolkning af retssystemet som en relativt marginal størrelse og absolut sidste udvej i provinssamfundets konfliktløsning. Tolkninger som Hobsons udmærker sig ellers ved at trække på erfaringer fra andre præindustrielle samfund for derigennem at placere det righoldige egyptiske kildemateriale i en mere realistisk kontekst. Men Kelly tager et skridt videre og har læst bredere. Derfor kan han påpege, at juridisk antropologiske studier af præindustrielle samfund udviser stor variation i, hvad de finder. Man kan altså ikke blot anvende en standard-læst for alle den slags samfund, men må se på deres individualitet. Kellys studie er derfor heller ikke egentlig komparativ. I stedet benyttes den juridisk-historisk-antropologiske litteratur som et indledende heuristisk redskab, kort sagt som inspiration. Forskellige mønstre og strategier identificeres i andre samfund, hvorefter Kelly prøver at finde tilsvarende eksempler i romersk Egypten. En nærmere sammenligning foretages derimod ikke, da Egypten i stedet anses for at besidde sin egen særlige kombination af de forskellige mønstre.

Det valg går i øvrigt fint i spænd med Kellys intellektuelle stil. Forsigtig, afbalanceret og grundig (til tider lidt for grundig) karakteriserer hans fremgangsmåde, og resultatet tilstræbes altid at fremstå moderat og fremfor alt fair. Det er både en styrke og en svaghed i studien. En svaghed, fordi sandheden ikke altid befinder sig midt mellem

to positioner. Et godt eksempel er hans insistensen på at betragte administrationen som ikke så meget præget af korrupsion eller magtmissbrug som af et gennemgående ønske om at nå frem til „sandheden.“ I den sammenhæng citerer han imidlertid en rapport fra en retssag, hvor dommeren beordrer vidnerne til at blive slået og så kommanderer „indrøm sandheden“ (p. 117). Det afspejler næppe, hvad vi i dag vil forstå som sandhedssøgen, men derimod en noget hårdhændet og autoritær praksis. Dette er imidlertid et ukarakteristisk eksempel på svagt „judgement“. Generelt er observationerne skarpe og overbevisende. Mere hæmmende er forsigtigheden, når det gælder om at få dramaet frem i stoffet. Adskillige sager kalder på mikrohistorikerens sans for det, Edmund Burke betegnede som „det sublime.“ Et godt eksempel er en sag, hvor en ammende kvinde også påtog sig at nære en andens slavebarn. Da det ene barn så dør, udspiller der sig en lang konflikt om, hvilket barn det er, der er dødt. Slaveejeren havde simpelthen taget det overlevende barn. Her gemmer der sig et drama af salomoniske dimensioner, men ikke hos Kelly, der afhandler det hele, uden at man mærker noget nævneværdigt pulsudslag.

Til gengæld muliggør den distancerede, afbalancerede, grundige, fornuftigt ræsonnerende form en fornem og instruktiv oversigt over de mange forskellige aspekter, hvorunder man kan udforske samspillet mellem retssystem og samfund i romersk Egypten. Udgangspunktet er her et spørgsmål om graden af samfundsmæssig kontrol og regulering. Direkte og gennemgribende regulering af samfundet kunne der kun i meget begrænset omfang være tale om. Dertil var myndighedernes mandkabsressourcer simpelthen alt for begrænsede. Mange henvendelser synes sjældent at resultere i en egentlig afgørelse. Derimod sendes sager rask væk videre nedad i systemet til behandling, ikke sjældent til den embedsperson, der allerede en gang havde set på sagen enten uden eller med et fra klagers synspunkt utilfredsstillende resultat. Men hvis retssystemet ikke i sig selv var særlig effektivt til at regulere konflikter i samfundet, havde det alligevel stor indirekte betydning (kap. 3). Det var nemlig ikke sådan, at folk ikke henvendte sig. Men de gjorde det ofte som led i en strategi, der handlede om, at få deres modstandere til at indgå i en eller anden form for konfliktløsning (kap. 7). Stævning eller anden henvendelse til myndighederne var det redskab, der skulle få modparten til at gå i realitetsforhandlinger. Myndighederne kom altså til at indgå som et redskab i den „private“ konfliktløsning og derfor også nogle gange i private fejder. Men fejdefænomenet, hvor et påskud søges for at benytte retten som et angrebsvåben i en mere vidtrækkende konflikt, synes ikke at have været særlig udbredt (kap. 8). Generelt synes retssystemet, om end altså ofte indirekte, at have understøttet samfundsordenen. Derfor skal

man heller ikke undervurdere dets betydning for at styrke familiehierarkier (kap. 6) og udbredelse af et bestemt sæt af normer (kap. 5), som folk blev bekendt med og måtte bekende sig til, når de forsøgte at mobilisere myndighederne i deres stridigheder.

Sammenfattende kan man altså sige, at Kellys studie leverer en betragtelig nuancering af Hobsons forståelse af retssystemet i romersk Egypten. Det var ikke det marginale fænomen, hun gjorde det til, men ej heller kunne det regulere samfundet direkte og effektivt. I stedet for disse to alternativer præsenteres vi for et teoretisk velinformert, rigt og facetteret billede af samspillet mellem ret, myndigheder og befolkning i en romersk provins. Det er flot gjort.

Peter Fibiger Bang

| BJØRN POULSEN OG SØREN MICHAEL SINDBÆK (RED.): *Settlement and Lordship in Viking and Early Medieval Scandinavia*, Brepols, Turnhout 2011, 337 s., 95 euro.

Antologien *Settlement and Lordship in Viking and Early Medieval Scandinavia* tar opp et svært sentralt tema. Det er selve synet på vikingtiden som ligger i skålvekten. Det knytter an til en debatt som har pågått i 20 år i Norge og delvis Sverige. Skandinavia inngår i tittelen, men først og fremst bringes middelalderens Danmark inn i en skandinavisk debatt. Det er med spenning jeg tar fatt på den danske delen. Fantese store gods og omfattende over- og underordningsrelasjoner i vikingtid? Beste samfunnet av jevnstilte bønder med bare litt slaveri i husholdet? Hvordan endret lokal og overordnet råderett seg i middelalder? Redaktørens gode grep er at de slipper til 16 forskjellige forfattere, hovedsakelig arkeologer og historikere. Vi får en balansert fremstilling. Artiklene er gruppert i fire hovedtema: a) aristokrati i endring, b) bosetting og sosial differensiering, c) stormenn og setegårder, d) herrer, trelle og leilendinger. Inndelingen virker noe tilfeldig, men samlet danner artiklene en større helhet.

Ballet åpnes med et sitat av Annales-historikeren March Bloch. Føydalsamfunnet fantes bare mellom Loire og Rhinen, ikke i det „frie Germania“ i nord. Redaktørene gyver løs på klisjeen om vikingtidens bondefrihet i Skandinavia. De henger opp blinken og skyter den ned, med presisjon. Gjennomgangen er velorienterte og nyansert, og egner seg som pensum på ethvert vikingtidskurs. Men for Poulsen og Sindbæk er det ny empiri som danner grunnlag for reorientering. Konseptuelt og teoretisk rammeverk kommer i bakgrunnen. Synet på vikingtidssamfunnet må endres fordi arkeologer har gravd ut storgårder som Gudme på Fyn og Lejre samt Slöinge, Strøby, Toftegård, Järre-